

ВИХОВНА РОБОТА

Тетяна Виноградова

СПІВПРАЦЯ СІМ'Ї І ШКОЛИ У ВИХОВАННІ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ В ШОТЛАНДІЇ

Сьогодні ні в кого не викликає сумніву, що процес виховання особистості може бути сповна реалізований лише в системі спільної роботи всіх суб'єктів виховного процесу. Дитина самовизначається не лише в сім'ї, а й поза її межами, насамперед у школі. Дослідження британських науковців показують, що батьки можуть зробити суттєвий позитивний внесок у покращення навчальної і виховної роботи закладів освіти. Школа з потужною педагогічною базою все ж не може скласти конкуренції сім'ї у стимулюванні навчання дитини на повну силу, відповідно до її здібностей. Співпраця батьків і учителів має позитивний вплив і на родину: дає змогу батькам відчувати свою значимість, посилює виховний вплив на дитину. Тому, в сучасних умовах систематизація та удосконалення форм співробітництва школи і сім'ї є одним із пріоритетних напрямків розвитку не лише шотландської освіти, але й сімейної педагогіки.

Питання співпраці батьків і вчителів стало об'єктом особливо пильної уваги уряду і громадськості Великої Британії, зокрема Шотландії, у другій половині ХХ століття. Проблемою співпраці сім'ї і школи у вихованні підростаючого покоління Шотландії займалися професор П. Алдерсон, Т. Александр, П. Армстронг, Ш. Білінгтон, А. Едвардс, Д. Клег, П. Мортимер, П. Найт, Р. Олдріч, Б. Тізард, Дж. Уайт, А. Хелсі та ін.

Стаття присвячена співпраці сім'ї і школи у вихованні підростаючого покоління Шотландії. Вибір теми і матеріалу викликані перш за все актуальністю вивчення виховного впливу родини як фактора формування якостей успішної людини у підростаючого покоління в сучасних соціально-економічних умовах розвитку шотландського суспільства, а також маловивченістю цієї проблеми як у вітчизняній, так і зарубіжній науці. При певному переосмисленні і доопрацюванні відповідно до наших умов досвід Шотландії може бути успішно використаний у практичній діяльності навчально-виховних закладів України.

Метою статті є розгляд питання співпраці сім'ї і школи у вихованні підростаючого покоління в Шотландії.

Аналіз сучасної шотландської педагогічної літератури та документів, безпосередньо пов'язаних із реформою середньої та вищої освіти в Шотландії переконливо свідчить, що питанню співпраці сім'ї та школи у формуванні особистості, ній взаємодії та взаємовпливу надається особлива увага. Ця проблема не втрачає своєї актуальності й тепер, а, навпаки, набуває нових акцентів відповідно до розвитку шотландського суспільства.

Великий педагог Песталоцці справедливо підкреслював, що заклади суспільного виховання ніколи не зможуть взяти на себе всю справу виховання і замінити повністю сім'ю. За його словами, «від шкіл ніколи не слід чекати, що вони охоплять виховання людини в цілому, що вони за батька і матір, за рідний дім і сім'ю будуть робити для виховання серця і розуму дитини, а також і для її професійної освіти все, що для цього повинно бути зроблене» [2].

У шотландській педагогіці на сьогодні загально визнаним є родина-сім'я як перша важлива і основна ланка у вихованні. Право й обов'язок батьків виховувати і бути для дітей першими вчителями засноване на природному праві. Сім'я розглядається як основна ланка в складному процесі відтворення людини. Саме батьки, які дали своїм дітям життя, несуть основний тягар відповідальності за весь комплекс виховних впливів на молоде покоління.

Після Другої світової війни особливого поширення у Великій Британії набували педагогічні теорії, творці яких намагалися переконати, що родина як суспільна клітина з давніми традиціями втратила свій зміст. Так, Дж. Вольфенден у своїй праці «*The English Public Schools*» писав про виховуючий характер середовища в англійських школах-інтернатах на відміну від сімей, які втрачають його через свою багатофункціональність. Умови життя дитини в «*Public schools*», стверджував Дж. Вольфенден можуть бути попередньо встановлені, сплановані так, щоб вони включали бажане і виключали небажане. За його теорією в сучасному суспільстві багато хлопчиків та дівчаток змушено вести подвійне життя – одне вдома, інше в школі з різним рівнем і напрямком мислення та поведінки. У таких умовах з'являється загроза роздвоєння особистості. Дж. Вольфенден відстоював думку, що лише школа-інтернат зможе забезпечити всебічний розвиток особистості дитини, надавши їй фізичне, духовне, моральне, естетичне і розумове виховання [10].

Поширеним явищем у Великій Британії 70-х років стали «хіппі», які й сьогодні виступають за усунення виховного впливу сім'ї та родини. На їхню думку, ці соціальні інститути обмежують свободу особистості.

І все ж сучасні педагогічні теорії та уряд Сполученого Королівства Великобританії та Північної Ірландії, зокрема Шотландії, намагаються повернути сім'ї виховне місце в суспільстві, включити її до складної системи шкільного виховання співпрацею і співдією. Тому на одне з перших місць ставиться проблема єдності та взаємозв'язку сімейного і громадського виховання з урахуванням переваг та специфіки кожного з них, пошуки конкретних форм взаємозв'язку сімейного та шкільного виховання з метою комплексності виховного впливу на підростаюче покоління.

У педагогічній літературі Шотландії описуються різноманітні форми такої взаємодії: підготовка і проведення у школі різноманітних свят, (для учнів, батьків та населення), постійний контакт учителів із батьками, про-

ведення «відкритих днів» для встановлення подібного контакту, «відкритих вечорів», на яких демонструються кращі роботи учнів тощо. Навчальні заклади – школи, коледжі, університети, а також освітні центри видають різноманітну науково-методичну, популярну літературу, організують лекції, семінари. Значною популярністю сьогодні користується педагогічна просвіта батьків за систематично здійснюваними і теоретично обґрунтованими програмами.

Велика увага проблемі взаємодії батьків і школи надавалася ще в кінці 80-х – початку 90-х років, пов'язаних із реформою освіти. У законах, покликаних забезпечити втілення реформи освіти, що проводиться урядом Шотландії, зроблено особливий наголос на необхідність сприяння батькам у вихованні їхніх дітей та включення у відповідний спосіб родину-батьків до шкільного виховання. Серед цих документів найважливішими є закон про реформу освіти 1988 р., закон про подальшу, та вищу освіту 1992 р. та закони 1993 і 1994 років з цього питання. У них чітко вказувалося, що одним з пріоритетних напрямків політики уряду в галузі освіти є надання батькам ширших прав у виборі школи та поліпшення співробітництва між школою та батьками. Перед школами уряд ставить завдання покращити якість викладання для того, щоб воно відповідало вимогам батьків і сучасного суспільства. Визнаючи сьогодні чільне місце сім'ї у комплексному вихованні молодого покоління, уряд шукає шляхи залучення батьків до шкільного виховання. Закон про реформу освіти 1988 року зобов'язав розширити вплив і роль батьків в управлінні школами, де навчаються їхні діти. Закони, що стали чинними в Шотландії, вказали на необхідність створення спеціальних шкільних рад з управління школами і залучення до їх діяльності батьків [9].

Ще в 1991 році Департамент освіти і науки Великої Британії опублікував документ, що дістав назву «Батьківське право». На його підставі видано відповідні документи управління освіти в Шотландії. У них викладені основні права та обов'язки батьків.

По-перше, батьки мають право висловлювати побажання, щоб їхня дитина відвідувала саме ту школу, якій вони віддали перевагу, і керівництво даного навчального закладу повинно рахуватися з цим. Батьки також мають право подавати скаргу, якщо обрана ними школа відмовила в прийомі їхніх дітей.

По-друге, батьки мають право отримувати детальну інформацію, що стосується діяльності шкіл і коледжів. Дані всіх місцевих середніх шкіл в Шотландії включені до державних порівняльних таблиць, які надають інформацію про результати державних іспитів, професійну підготовку, співвідношення відсутності учнів (студентів) на заняттях із поважної та без поважної причин. У Шотландії можна ознайомитися з таблицями про призначення випускників шкіл і шкільні витрати.

По-третє, батьки мають право вивчати звіт останньої перевірки шко-

ли, в якій навчається їхня дитина.

По-четверте, батьки тепер отримують повний письмовий звіт про навчання їхньої дитини у школі не менше одного разу на рік.

За вимогою Департаменту освіти Великої Британії вся інформація про школи повинна видаватися у вигляді проспектів і щорічних звітів, детально відображати навчальний план і структуру школи, її пріоритетні напрямки та цінності.

У 2006 році Шотландський парламент прийняв новий закон «The Scottish Schools (Parental Involvement)», щоб надихнути батьків на співпрацю зі школою, де навчаються їхні діти [5]. Більшість шкіл вже старанно працюють з батьками, але цей закон ставить за пріоритет як для властей, так і для шкіл, залучення батьків:

- вдома – забезпечуючи їх інформацією про те, що їхні діти вивчають в школі і як це може краще підтримуватися вдома;
- через школу – забезпечуючи їх можливостями сприяти життю школи, допомагаючи, наприклад, в класній кімнаті, в подорожах і в інших подіях школи;
- у більш формальному напрямку – допомагаючи їм вирішити, який вид батьківської групи школа повинна мати.

Головні цілі нового закону:

- допомогти батькам стати більш залученим в освіту і виховання їхніх дітей;
- залучати батьків як активних учасників в житті школи;
- забезпечити шляхи вираження власної думки і побажань.

Для досягнення даних цілей, всі батьки автоматично є членами батьківського форуму (Parent Forum) в школі

Як члени форуму батьки мають право:

- отримувати інформацію, що вивчає дитина в школі;
- отримувати інформацію про події і діяльність в школі;
- отримати пораду або допомогу, як вони можуть підтримувати навчання дитини;
- бути проінформованими про можливості залучення в школу;
- висловлювати власну думку у відборі Батьківської Ради, щоб працювати від імені всіх батьків в школі.

Таким чином, аналіз вищезгаданих документів свідчить, що уряд Шотландії у справі реформи освіти одним із найважливіших завдань ставить залучення сім'ї до шкільного виховання та навчання. Участь батьків в управлінні школою, надання їм широких можливостей у виборі школи, де навчатимуться їхні діти, володіння інформацією про навчальні програми, пріоритетні напрямки та цінності кожної зі шкіл, успішність, а також можливість отримувати щорічний повний письмовий звіт про навчання їхньої дитини, безперечно відкриють нові перспективи для участі батьків у справах шкільного виховання та навчання, сприятимуть підвищенню якості ви-

кладання, вирішенню складних педагогічних проблем єдності та взаємозв'язку сімейного і громадського виховання.

В умовах українського національно-культурного відродження, створення нової системи виховання та освіти молодого покоління, вивчення досвіду високорозвинених демократичних країн із питання співпраці сім'ї і школи набуває особливої уваги. Досвід Шотландії, як однієї з таких країн, заслуговує уваги. При певному переосмисленні і доопрацюванні відповідно до наших умов він може бути успішно використаний у практичній діяльності навчально-виховних закладів України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексєвич Г.Л. Реформа освіти у Великобританії // Педагогіка і психологія. – 1994. – № 2 (3). – С. 34–37.
2. Песталоцци И.Г. Избранные педагогические сочинения: в 2 т. – М., 1981. – Т. 2. – 415 с.
3. М. Портер. Міжнародна конкуренція // Міжнародні відносини. – Москва, 1993. – С. 573.
4. Armstrong P. Education for Values. London and Sterling, VA, 2003. – P. 225.
5. A-Z of Scots Education Law – a Guide for Parents. Consumer Focus Scotland, 3d Edition. – TSO (The Stationary Office), 2008. – 320 p.
6. Halsey A.H. Change in British Society. – L.: Oxford University Press 1989. – 214 p.
7. Moorcroft C. Developing Citizenship. Activities for personal, social and health education. Year 2. A & C Black, 2005 – P. 8–10, 36–55.
8. Tizard B., Hughes M. Young children learning: Talking and thinking at home and at school/ – L.: Fontana, 1984. – 254 p.
9. White J. New Aims for a new National Curriculum // The National Curriculum beyond 2000: the QCA and the aims of education. – London, 1998.
10. Wolfenden J. The English public school // The year book of education. – L.: Education & Philosophy, 1957. – P. 210–219.